

Yttrande över remiss från Naturvårdsverket gällande en reviderad strategi för svensk viltförvaltning

Sammanfattning

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) ställer sig bakom huvuddragen i Naturvårdsverkets Viltstrategi.

SLU anser att betydelsen av ett underifrånperspektiv inom viltförvaltningen bör betonas ytterligare.

SLU anser att Naturvårdsverket tydligare bör betona vikten av viltforskning, samt klargöra Naturvårdsverkets roll som den viktigaste finansiären av viltforskning i Sverige.

SLU vill betona betydelsen av strategisk samverkan mellan myndigheter, samt mellan myndigheter och civilsamhället, för att hållbart kunna försörja viltförvaltningen med erforderliga beslutsunderlag genom miljöanalys.

SLU vill trycka på vikten av att svensk viltförvaltning behöver ta hänsyn både till effekter på populationsnivå och till effekter för individen, för en god djurvälstånd och jaktetik.

Generella synpunkter

SLU anser att Viltstrategins utgångspunkter är väl avvägda och ger en bra beskrivning av viltets ekosystemtjänster, -otjänster samt behovet av att finna en balans mellan olika tjänster och intressen. Förvaltning av olika tjänster som delvis begränsar varandra handlar inte om att maximera värden, utan om att optimera avvägningar utifrån samhällets sammanvägda intressen.

SLU anser att betydelsen av ett underifrånperspektiv inom viltförvaltningen genomgående bör betonas tydligare. Detta synsätt har starkt stöd både genom forskningen och genom praktiska erfarenheter inom förvaltningen.

SLU anser att Naturvårdsverket bör vara tydligare med betydelsen av forskning för att föra viltförvaltningen framåt, samt hur Naturvårdsverket som huvudsaklig forskningsfinansiär på viltområdet kan slå vakt om att adekvat kunskap tas fram.

SLU vill betona betydelsen av att ta ett helhetsgrepp på miljöanalysen på viltområdet, när vissa delar av verksamheten lagts ut på anbud. Det krävs långsiktiga ansvar för datavärdskap för att slå vakt om kontinuiteten.

SLU anser att ordet "Vägval" är missvisande, då det antyder att man behöver göra val inom respektive område, och det är väl snarare så att man så långt som möjligt strävar efter en gemensam grund och väg framåt och att hänsyn tas till många olika aspekter inom viltförvaltningen? "Mål" eller "Inriktning" förefaller vara mer lämpliga ordval.

SLU anser att välfärden för de vilda djuren bör beaktas ytterligare i viltförvaltningen. I sin nuvarande form riktar förslaget in sig på viltstammar, d.v.s. på populationsnivå. Etik, d.v.s. vårt ansvar för hur vi påverkar djuren inom viltförvaltningen, tas upp som ett vägval, men etik är inte alls samma sak som djurvälstånd, d.v.s. hur djuret upplever sin situation, dess eventuella stress eller lidande. SLU anser därför att vägvalen även bör omfatta djurvälståndsaspekter inom viltförvaltningen.

Specifika synpunkter

SLU anser att det bör göras ännu tydligare att viltstammarna, viltstammarnas effekter samt attityder till vilt varierar kraftigt mellan olika delar av landet, vilket gör att viltförvaltningen behöver utgå från en lokal och regional nivå. Först då är det möjligt att optimera leveransen av ekosystemtjänster utifrån de lokala förutsättningarna, samt att finna "balans med acceptans". Nationella förvaltningsplaner bör därmed i regel vara kvalitativt vägledande, snarare än att sätta kvantitativa mål. Detta gäller generellt, men specifikt Utgångspunkter, Vägval 1 och Vägval 4.

VÄGVAL 1: BALANSERA BEVARANDE, BRUKANDE OCH SKADEBEGRÄNSNING I EN HÅLLBAR VILTFÖRVALTNING

SLU menar att det även bör framgå att hänsyn behöver tas till viltet (dess behov och förutsättningar) utöver de fall då det är berättigat ur ett bevarandeperspektiv och föreslår följande tillägg (fet stil): "... behoven av att **ta hänsyn till viltet** och bevara viltarterna, bruka den resurs som viltet utgör och att hantera de problem som viltet orsakar".

VÄGVAL 2: SÄKERSTÄLL LÅNGSIKTIGHET OCH FÖRUTSÄGBARHET I VILTFÖRVALTNINGEN

Vilka förutsättningar och omständigheter avses? Behöver förtydligas.

VÄGVAL 4: FATTA BESLUT PÅ RÄTT NIVÅ

SLU anser att det, utöver beslut på regional och lokal nivå, även bör framgå att beslut även behöver tas på central nationell nivå, för att säkerställa nationella mål, rapporteringskrav, etc. Vidare behöver hänsyn i vissa fall tas till redan fattade beslut på internationell nivå, såsom relevanta EU-direktiv.

Det bör även framgå att stöd finns att hämta från forskningen.

VÄGVAL 6: SE VILTET SOM EN DEL AV DEN BIOLOGISKA MÅNGFALDEN

SLU instämmer, och menar att här bör föras fram de ekosystemtjänster som vilda djur bidrar med.

VÄGVAL 7: BEAKTA ETIKEN I VILTFÖRVALTNINGEN

SLU vill förtydliga att etik, d.v.s. vårt ansvar för hur vi hanterar djuren i viltförvaltningen, vilket berör mer än jakt, inte är samma sak som djurvälstånd, d.v.s. djurets upplevelse av sin situation.

Avseende etiken vid jakt vill SLU framföra att jakten tydligare behöver kopplas till användbarhet och resursutnyttjande, men också att den respekt för viltet som anges i förslaget innebär att djuret har ett eget värde i sig, med behov som man behöver ta hänsyn till. Till det kommer respekten för djuret som producenter av olika slags ekosystemtjänster, utöver jakt. Även vårt ansvar för hur djuren påverkas i samband med viltforskning och viltförvaltning med t.ex. sövning och identifiering av vilt behöver beaktas. I sammanhanget är även andra interaktioner med vilt relevant, såsom viltturism (som inte enbart omfattar jakt- och fisketurism där djur dödas eller infångas, utan även olika typer av friluftsliv som involverar vilt, såsom fågelskådning, vargspaning, björnskådning och så vidare), samt andra typer av friluftsliv, idrottstävlingar och militärövningar där viltet indirekt kan beröras.

SLU anser därför att vägval 7 (där vi alltså föredrar ett annat begrepp än vägval) även behöver omfatta djurvälståndaspekter på viltförvaltningen, med följande tillägg i överskriften (fet stil) *Vägval 7: Beakta etiken **och vilda djurs välfärd***

Det finns flera anledningar att lyfta fram de vilda djurens välfärd i strategin för svensk viltförvaltning. Fågel som sätts ut för jakt och andra djur som sätts ut för ökad biologisk mångfald eller ingår i bevarandeprojekt behöver åtminstone initialt skydd mot väder, predatorer, tillgång till foder i form av lämpliga biotoper. I viltstrategin bör även behovet av att utvärdera och ta hänsyn till negativa effekter

av olika jaktmetoder och jaktmedel på vilt och på jakthundar synliggöras. Eftersök är samtidigt mycket viktiga ur djurvälståndssynpunkt.

Naturvårdsverket anser att aktiviteter där djur sövs, märks, räknas etc. utan ett primärt forskningsmotiv är en del av viltförvaltningen. Stress och risk för skador är viktiga djurvälståndsspekter vid förföljelse, infångande, sövning, hantering, märkning och provtagning av vilda djur, oavsett om det gäller sådana aktiviteter som Naturvårdsverket räknar som förvaltning eller forskning, och 3R-aspekterna (Replace, Reduce, Refine) är lika viktiga att applicera. Naturvårdsverkets 3R-policy kommer till väl användning här. Regelverket för den typ av viltförvaltning som innebär uppenbara djurvälståndsrisker bör ses över.

SLU önskar belysa att det finns kunskapsluckor inom området djurvälstånd avseende vilda djur. I viltstrategin bör tydliggöras att god etik inom viltförvaltningen, med hänsyn tagen både till viltpopulationer och individers välfärd, bör vara föremål för en kontinuerlig utvärdering och granskning.

VÄGVAL 8: BEGRÄNSA OCH BEKÄMPA INVASIVA FRÄMMANDE VILTARTER OCH VILTSJUKDOMAR

SLU betonar vikten av att bekämpning av invasiva främmande arter görs med djurskyddsmässigt acceptabla metoder, vilket bör förtydligas i texten.

Spridning av sjukdomar påverkar även vilda djur negativt (One Health) och den resurs som viltet utgör. SLU föreslår därför följande tillägg (fet stil): ”Spridning av sjukdomar och parasiter som kan leda till negativ påverkan på människor, **vilda djur** eller tamdjur ska övervakas, förebyggas och när så är lämpligt bekämpas.”

VÄGVAL 9: ANPASSA VILTFÖRVALTNINGEN EFTER KLIMATET

SLU anser att kopplingen mellan klimatförändringar och etablering och spridning av smittsamma sjukdomar och vektorer behöver förtydligas under detta vägval, liksom hur det påverkar den biologiska mångfalden.

VÄGVAL 10: GÖR DET MÖJLIGT FÖR ALLA ATT KUNNA TA DEL AV VILTETS VÄRDEN

SLU anser inte att hinder där så är möjligt ska undanröjas ifall detta undanröjande samtidigt innebär ett hot mot djurpopulationer och djurvälståndet. SLU föreslår följande ändring (fet stil) ”... där så är möjligt undanröjas” ersätts av ”... där så är **lämpligt** undanröjas”.

VÄGVAL 11: SÄKERSTÄLL ATT JÄGARE HAR KUNSKAP OCH TILLGÅNG TILL INFORMATION

SLU föreslår följande tillägg (fet stil): En jägarexamen av god kvalitet ska säkerställa relevant kunskap om viltet och jakten, **och jaktens påverkan på viltet.**

VÄGVAL 12: UTVECKLA FÖRUTSÄTTNINGARNA FÖR JAKTEN

SLU menar att ökad kunskap är viktig, och att den tekniska utvecklingen även bör utvärderas ur ett djurvälståndsperspektiv, liksom risker för människor och egendom.

VÄGVAL 13: GÖR DET ENKELT OCH SÄKERT ATT HANTERA VILTPRODUKTER

SLU instämmer.

VÄGVAL 14: ANVÄND RÄTT VERKTYG FÖR ATT MÖTA OLIKA SKADOR OCH PROBLEM

SLU menar att svensk viltförvaltning till högre grad behöver lyfta fram de ekosystemtjänster som vilda djur bidrar med, detta kommer alltför mycket i skymundan för problembeskrivningarna.

VÄGVAL 15: BREDDA DET SKADEFÖREBYGGANDE ARBETET

Det bör framgå att beslut om skyddsjakt, som ska tas när andra alternativa åtgärder inte anses tillfredställande, så långt som möjligt, behöver ta hänsyn till effekterna för de vilda djuren, inte minst under föryngringstid, samt till andra viltarter som kan störas. SLU föreslår följande tillägg (fet stil): ”Handläggningen av ärenden om skyddsjakt behöver, oavsett viltslag, präglas av skyndsamhet, saklighet och tydlighet, **samtidigt som hänsyn tas till de vilda djur som påverkas av skyddsjakten.**”

VÄGVAL 19: BASERA BESLUT PÅ VETENSKAP OCH BEPRÖVAD ERFARENHET

Naturvårdsverket är den viktigaste finansiären av viltforskning i Sverige. SLU anser att Naturvårdsverket bör vara tydligare med vikten av att beforska interaktioner mellan vilt, orsakssamband viltstammar-markanvändning-skador samt attityder till ekosystemtjänster och -otjänster från vilt, samt Naturvårdsverkets viktiga roll som finansiär och beställare av forskning.

SLU instämmer i att beprövad erfarenhet är ett komplement till vetenskap, men ser inte på vilket sätt som ”Allmänt accepterade tillvägagångssätt är grundläggande för att kunna göra faktabaserade avvägningar”. Något som är allmänt accepterat behöver på intet sätt vara knutet till fakta och bra beslut, och vad som är allmänt accepterat kan påverkas av ny kunskap och tidigare okända fakta. SLU föreslår att denna mening stryks.

VÄGVAL 20: SÄKERSTÄLL INSAMLING AV DATA OM VILT SOM EN GRUND FÖR FÖRVALTNINGEN

SLU anser att det är viktigt att lyfta betydelsen av stabila datavärdskap för viltövervakningsdata ytterligare. För de delar av övervakningen som nu läggs ut på anbud bör det säkerställas att datavärdskapen ligger på myndigheter, för att säkerställa kontinuitet. SLU menar att insamling av data även utgör en mycket viktig grund för forskning (som i sin tur kan användas i förvaltningsbeslut). För att säkerställa kvaliteten och öka användbarheten av insamlad data så bör det även framgå att insamlingen baseras på vetenskapligt underbyggda metoder. Insamlad data bör även omfatta hur mänskliga aktiviteter påverkar viltet (exempelvis olika typer av jaktstatistik). Insamling av data behöver också vara jämförbar och samlas in centralt. Regionala skillnader av datainsamling bör undvikas.

SLU föreslår därför följande tillägg (fet stil): ”Myndigheter inom viltområdet bör verka för att data samlas in om viltstammarnas sammansättning, utbredning och påverkan på sin omgivande miljö **samt mänskliga aktiviteters inverkan på viltet**, som **underlag till forskning och** stöd för en adaptiv förvaltning. Behovet av data klarläggs i samverkan mellan berörda aktörer i förvaltningen. Insamling bör göras med **vetenskapligt underbyggda metoder**, systematik och på ett transparent sätt, med särskilt fokus på värdet av sammanhängande dataserier över tid. **Insamling av data bör vara jämförbar och regionala skillnader i metodiken bör om möjligt undvikas.** Anvisningar för inventering ska vara användarvänliga.”

VÄGVAL 21: SE TILL ATT UPPGIFTER OM VILT OCH VILTFÖRVALTNING ÄR ÖPPNA OCH TILLGÄNGLIGA

SLU anser att det är viktigt att lyfta betydelsen av stabila datavärdskap för viltövervakningsdata ytterligare. För de delar av övervakningen som nu läggs ut på anbud bör det säkerställas att datavärdskapen ligger på myndigheter, för att säkerställa kontinuitet.

VÄGVAL 22: SAMARBETA MED AKTÖRER I ANDRA LÄNDER I VILTFÖRVALTNINGEN

SLU instämmer.

Fokusområden

SLU anser att tillvägagångssättet är klokt, och vill betona att SLU även framgent önskar en löpande myndighetssamverkan inom viltområdet.

Naturvårdsverket påpekar att behovet av att kraftsamla på olika fokusområden, bland annat sådana som är eftersatta. SLU anser att det finns behov av att fokusera på viltförvaltningens roll för biologisk mångfald i ljuset av klimatförändringar samt påverkan av mänskliga aktiviteter på vilda djurs välfärd. Det finns även behov av

att lyfta jämställdhetsfrågan ytterligare inom viltförvaltningen. Till exempel klargjordes det i en rapport från Länsstyrelsen 2018 att kvinnor är kraftigt underrepresenterade i älgförvaltningsgrupperna: av totalt 813 platser upptogs 42 av kvinnor jämfört med 771 som upptogs av män (<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4da86a5a16488a299bc1867/1612960605769/2018-22%20Statistik%20%C3%B6ver%20m%C3%A4n%20och%20kvinnor%20i%20landets%20%C3%A4lgf%C3%B6rvaltningsgrupper%202018.pdf>)

Beslut om detta yttrande har på rektors uppdrag fattats av dekan Torleif Härd efter föredragning av koordinator Linda Ferngren. Innehållet har utarbetats av universitetslektor Fredrik Widemo vid institutionen för vilt fisk & miljö, universitetsadjunkt Johan Lindsjö, Nationellt centrum för djurvälstånd (SCAW), kvalificerad handläggare Elina Åsbjer, SCAW, expert Jonas Malmsten, institutionen för vilt fisk och miljö, forskare Margareta Steen, institutionen för anatomi, fysiologi och biokemi, doktorand Josefine Jerlström, institutionen för husdjurens miljö och hälsa.

Torleif Härd

Linda Ferngren